

Pető és a gyűlölködők

Érthető az értetlenség, amelyre a politika bölcsei Pető Iván lemondását fogadták. A márciusi közvélemény-kutatás adatai szerint pártja rossz eredményei ellenére ő volt a legnépszerűbb frakcióvezető, a pártvezetők közt pedig a második helyen állt. Személyére kihegyezett támadások nem érték, erkölcsi és szellemi szuverenitását nem vonták kétségbe. A jobboldali pártok szabaddemokratáknak szentelt gyűlöletféléiről a pártvezető személyével legfeljebb érintőlegesen foglalkoztak, akkor is inkább csak édesapja személyén keresztül. Az újságolvasó, aki nyomon követheti Torgyán és Orbán vezéri kibimbózásának stációit (Gicz György hatalmi csimpaszkodásának izléstelen mutatványairól hadd ne beszéljek), most megkérdézhette magát: hány székházbotrány, hány vereség, hány nyilvános kőpésváltás, Szatmári-boríték, leleplezésre sem szoruló hazugság kellene ahhoz, hogy a lemondás kósza gondolata beárnyékolja a szóban forgó urak lelkiének legparányibb csücskét? Ezek a pártvezetők befelé a bírálhatatlanság, kifelé a tévedhetetlenség patoszát sugározzák, és azt az érzést, hogy szakmájuk legfőbb értelme a hatalom korlátlan akarása.

A hatalom akarása nélkül persze nem lehet politizálni. Elképzeléseinket csak hatalmi pozícióból valósíthatjuk meg. Ez a pozíció azonban magában hordozza az erkölcsi felőrölődés veszélyét. A hatalmon levők viszonyait az átlagosnál sűrűbb szálakkal szövi át az érdekek, ez a nagy kerítő. Ráadásul céljaink kompromisszumokat követelnek tőlük, nem is mindig izléseket. Nálunk azokat szokták pragmatikusoknak nevezni, akik minden kompromisszumot magukra vállalnak a hatalom megszerzése vagy megtartása érdekében. Csak hogy a pragmatizmus aljasságáig romlik, mihelyt elveink és morális tartásunk lényegét áldozzuk fel praktikus céljainkért.

A pragmatizmus és az aljasság között ritkán húzható éles határvonal. Ingoványos, nehezen áttekinthető senkiföldje választja el egymástól a két területet. Az értelmiségi azért, ha politikai szerepet vállal, többnyire magasabbra emeli finnyassági küszöbét, és elfojtja értelmiségi reflexeit – nem speciális képességeit tehát, nem is kulturális szokásait, hanem hamleti és fausti ösztönét, mely igazságait elválasztja a taktika követelményeitől. Ezt meg kell tennie, hiszen a taktika nem küszöbölhető ki a politizálásból. Csak arra kell ügyelni, hogy a legtisztább értelmiségi politikusnak, Bibó Istvánnak a parancsát, a „politikában hazudni nem lehet”-et ne szegje meg.

Pető Iván szerintem a mai magyar politikai mezőnyben az egyetlen olyan politikus, aki nem tudta vagy akarta a szükséges mértékben elfojtani értelmiségi reflexeit, és ezért az ingoványos senkiföldjének látványa gyakran rezignációval, mely belső bizonytalansággal töltötte el. Feltételezem, hogy politikustársainál súlyosabban viselte meg a koalíciós együttműködés egy olyan párttal, melynek hagyományaival, kapcsolatrendszerével, sőt értékrendjének számos elemével sem rokonszenvezett. Más dolog valamely politikai döntést szükségesnek és helyesnek tartani és megint más dolog a döntés következményeinek hétköznapi terhet cipelni. Ezt a terhet csökkenthette az a meggyőződés, hogy a szabaddemokratákat nem viseli meg erkölcsileg a hatalom gyakorlása. Gondolom, ezért érintette különlegesen súlyosan, hogy belebonyolódunk a Suchman-Szokai-ügybe. Rögvest lemondott és így – bár lemondását nem fogadták el – a kiérdemeltnél is sokkal súlyosabb gyanúba keverve pártját.

Pető Iván joggal érezhette, hogy minden más párttól inkább fogadnak el erkölcsi tisztatlanságot, és ezt követően formáljogi védekezést, mellébeszélést, hazugságot, mint tőlünk. Vannak pártvezetők,

akiktől híveik és klienseik – a történelmi hagyomány, a nemzeti génusz vagy egyszerűen a pártfétis nevében – meg is követelik az amoralitást. Meggyőződésem, hogy a kiszagdik vezérétől egyenesen jópofásnak veszik, hogy például a róthmanózás ügyében három egymással is összeegyeztethetetlen hazugságot agyalt ki egy hét alatt! A szabaddemokraták viszont még az ellenzéki időkben hozták magukkal erkölcsi tökéjüket, és olyan híveket, akik ezt számon is kérik rajtuk. Nélkülük megszűnik a párt önazonossága. Pető Iván különösen tisztán érezte ezt. Rezignációja rosszkedvbe csapott át. Hiába vigasztalta magát azzal, hogy a szabaddemokraták az egyetlen olyan párt, amelyek köreiben az erkölcsi vétek erkölcsi válságot vált ki. Éreznie kellett, hogy rezignáltan és rosszkedvűen nem lehet egy pártot választásra vezetni. Változást sürgettek a közvélemény-kutatás görbéi is. Petőnek talán eszébe jutott Hegel igazsága, mely szerint „ha egy változásnak meg kell történnie, akkor valamit meg kell változtatni”. Ez igen bölcs mondas, hiszen köznapi életünkben is gyakran úgy változtatnánk meg körülményeinket, hogy közben minden a régiiben maradjon. Pető azonban feltehetően úgy gondolta, hogy ha valamit meg akar változtatni, akkor kényszerhelyzetet kell teremtenie. Új vezetővel új korszak nyílik, jelképesen és valóságosan is.

Várható volt, és mégis meglepő, micsoda gyűlölettájékoztatót habart a szabaddemokraták vezetőváltása. Pedig ez jelenkori politikai életünkben példátlanul kulturáltan zajlott le. Vagy tán éppen ez hatott ingerlően? Legtöbb politikusunk képzőelőrejt meghaladja, hogy valaki kényszer nélkül visszalép, és az is, hogy egy politikus – ha úgy tetszik neki – mást is kezdhet az életével. Rögvest megindultak a találgatások. Maczó Ágnesben felöltött, „hogy aki másnak vermet és, maga esik bele” – vagyis Pető azon vészett el, hogy fellépett az ő parlamenti zsidózása ellen. Pártelnöke kontrázott neki: „Már Pető Iván róthmanózása» idején megjósoltam, hogy veszélyes útra térnek a szabaddemokraták, mikor szabadjára engedik ebben a kérdésben az elnöküket.” Az antiszemitizmus megbélyegzése tehát veszélyes út, olyannyira, hogy nem is Maczó róthmanózott, hanem Pető Iván. Alexa Károly még Torgyánt is lepálta: „...az kelt ki a legélesebben a legutóbbi antiszemitázásokról – amely oly »szerencsétlenül« kapcsolódott össze a szocializmus építésének egyik szakaszával – aki családilag alighanem érintett az ötvenes évek rendszeti szervezeteinél”. Nem zsidózás folyt tehát, hanem antiszemitázás. Hallottam már mástól is, hogy a faji uszítás és ennek megbélyegzése két egyformán csúnya dolog. Alexa tovább megy: az „antiszemitázással” a megbélyegzést bélyegzi meg, ráadásul Pető fellépését családilag érdekeltté magyarázza. Pető azért nem szereti az antiszemitákat, mert rákosista vért örökölt. Vagy róthmanóista vért.

Maczó Ágnes kis zsidózása főként azért érdekes, mert ismét szemléltette, hogy az MDNP-n kívül nincs Magyarországon európai értelemben vett jobboldali vagy konzervatív erő. Még azok a pártok sem léptek fel a gyalázkodóval szemben, amelyek elismerték kijelentésének „kódolt” (haha!) antiszemita jellegét. (Most értesültem telefonon arról, hogy a Magyar Fórum is finoman kódol: „Megkezdődött az SZDSZ vészskorszaka”: vicces, nem igaz?) A jobboldali pártok egy része nyíltan támogatja Le Pen legjobb magyar tanítványát, és ez kívül helyezi őket a civilizált közmegegyezésen, másik része – a Fidesz és. az MDF – eltűri a zsidózást a jobboldali együttműködés kedvéért. Chirac Le Pannel szemben szocialista jelölteket támogat; Kohl a republikánusokkal szemben szabaddemokratákat. A jobboldali magyar politiku-

sok szlovák és román elvártaikhoz hasonlóan a két világháború közti Kelet-Európában érezhetnék otthon magukat. A Szabad Demokraták Szövetsége számára ilyen körülmények között nem kínálkozik más alternatíva, mint amelyet választott. Mivel még a koalícióba belekoptva is belekompromittálódva is megőrizte polgári értékrendjét, nem szabad megzavarodnia attól a gyűlöletáradattól, amely rá szabadul. Hol azt vetik a szemére, hogy egy titkos kemény mag kormányozza, hol pedig azt, hogy kivetik soraikból ezt a kemény magot, a régi ellenzéki harcosokat. Hol azt tekintik legfőbb bűnének, hogy összeállt a kommunistákkal, hol pedig kinyilvánítják, hogy inkább a kommunistákkal lépnek koalícióra, mint a kommunistákkal aljasul koalícióra lépett SZDSZ-szel. A provinciális populizmus azért gyűlöli, mert modern, európai Magyarországot akar. A fiatal demokraták azért, mert önmeghatározásukhoz és szánalmas jobbra navigálásukhoz szükségük van erre a gyűlöletre. Szerintük a szabaddemokraták számdékosan, gonoszágból teszik tönkre a magyar népet. Ilyen sántáni szándékokat csak a nemzetiszocialisták tulajdonítottak ellenfeleiknek, mert még a kommunisták sem gonzsággal, hanem osztályérdekkel magyarázták azok indítékait, akiket el akartak – így vagy úgy – némitani. Másik unalomig ismételt állításuk szerint „az SZDSZ létének és önazonosságának elválaszthatatlan eleme az a vezető értelmiségi elit, mely ezer múltbeli szállal kapcsolódik az MSZP történelmi gyökereihez”. Így kommentálta Kövér László Pető Iván lemondását. Nem is olyan régen Orbán Viktor történelmiben fejezte ki ugyanazt: szerinte a két párt a megtorlás éveiben forrott egybe. Ez csak annyiban igaz, hogy az egyik párt még élő tagjait a másik párt még élő tagjainak az elvtársai csuktak dutyiba, ami az összeforrottság igen speciális esete. Orbán és Kövér és egykori kollégista barátaik pontosan tudják, ha magányosan ácsorognak a tükör előtt, hogy milyen szellemi fogyással készülődtek a pártalakításra és a rendszerváltozásra. A demokratikus ellenzék szamizdatkiadványait olvasgatták a pad alatt, nem kis mértékben ennek köszönhető a hajdan kori demokratikus eszmélmékedésüket. Összeforrtak azzal, amivel akkor még összetartoztak, és később képtelennek bizonyultak arra, hogy felnőttek módjában emancipálódnak. Ezt nehéz megbocsátaniuk. Kitalálják tehát, hogy tanítóik alapján véve mindig is foglalkozó voltak, hasonlóan azokhoz, akik ellen harcoltak. Annnyira tetszik nekik ez a teória, hogy visszamenőleg is alkalmazkazzák. A polgári Magyarországról című vitairatuk nyegvenkettedik oldalán található fejtegetés szerint a forradalom a rabok harca volt a börtön ellen, és ebben a csatában „Nagy Imre és csoportja” továbbá Rákosiék között az a különbség, hogy az előbbieket a „jó börtönörök”, az utóbbiak pedig a „rossz börtönörök”. A forradalom történetének és természetének szándékos félreértése, és a kötéltre és börtönbe juttatott forradalmárok jelentőségét forradalmuk ilyen elképzelő megrágalmazása jelzi, hogy a Fidesz vezetői összeforrtak azzal, amihez most már hozzátartoznak, és a „polgári Magyarország” jelszavát harsogva pártjukat Torgyán József cuppanós pusziára kézzel fel.

Csurka a vészskorszak kezdetéről ábrándozik, vagyis – mint márciusban mondta – rendet csinálna, Torgyán férget irtana, a fideszeseknek még ki kell kovacsolniuk gyűlöletükből a metaforát. Pető Iván lemondásának illetően visszhangja arra kötelez bennünket, hogy használjuk fel jól az előttünk álló évet, különben az acsargás specialistái valóra váltják fenyegető költészetüket.